

Det kongelige barne- likestillings- og
Inkluderingsdepartement,
Samlivs- og likestillingsavdelingen,
Postboks 8036 Dep.,
0030 Oslo.

31. oktober 2012

HØRING – FORSLAG TIL LOVENDRINGER FOR Å GI BARN BEDRE BESKYTTELSE MOT VOLD OG OVERGREP

Jeg viser til Deres høringsbrev av 12.10.2012. Dette ble sendt til: Kontrollkomisjon, Toten tingrett, sorenskriver Elling Follestad, postboks 69, 2801 Gjøvik med referanse 31732 155-01 1. Referansen må endres. Toten tingrett heter nå Gjøvik tingrett. Sorenskriver Follestad gikk av som leder av Kontrollkomisjonen for Gjøvik, Toten, Hadeland og Valdres i 2006. Han ble pensjonert fra 01.01.2009.

Det selvsagte utgangspunktet i denne materien, er at foreldre har plikt til å beskytte sine barn, og at vold og seksuelle overgrep mot barn kan gi betydelige skadevirkninger, både på kort og lang sikt.

Forslaget innebærer en vesentlig forskyvning i maktforholdet mellom bosteds- og samværsforelder. Kriteriene er ”reell frykt” og ”reell mulighet”. ”Reell frykt” er et vanskelig håndterbart kriterium. Det fremstår som objektivt, men i praksis vil det være en subjektiv størrelse, alt avhengig av hvordan subjektet oppfatter situasjonen, samt hvor mottakelig subjektet er. Det må antas at reglene i det alt vesentlige vil kunne brukes av bostedsforelder. Dette gir muligheter for misbruk fra denne gruppens side. Fra det praktiske rettsliv er det mange eksempler på at bostedsforelder bruker barn som ”våpen” mot samværsforelder i voksenkonflikter. Dette kan eksempelvis ha sitt grunnlag i konflikter omkring samlivsbrudd, eller som brekkstang i forhold til et pågående skifteoppgjør. Ved å påberope reell frykt overflyttes bevisbyrden til den annen part, og det kan ta lang tid å imøtegå en slik påstand – hvis vedkommende har resurser og krefter til å foreta en imøtegåelse. I mellomtiden blir vedkommende utestengt fra samvær.

Det er videre betenkelig at virkninger skal inntre allerede på mistanke-stadiet. Her vil en påstand være tilstrekkelig. Det må i så fall måtte kunne kreves at det foreligger andre opplysninger eller omstendigheter, som støtter opp under påstanden, jfr. kravet til ”reell mulighet”. Det samme gjelder til en viss grad også siktelse-stadiet. En pågripelse eller ransaking på grunnlag av en påstand vil gi status som siktet. På den annen side vil en domfellelse i straffesak gi et tilstrekkelig grunnlag – også om dommen ikke skulle være rettskraftig. Saken har da blitt behandlet av en domstol, hvilket må anses å være betryggende. På samme måte vil man i en eventuell frifinnende dom i straffesak kunne lese ut av domspremissene om forholdet bør få virkning i samværs sak.

Etter min mening er barnelovens regler – slik de er utformet og blir praktisert i dag – samt reglene om barnevernets mulighet til å treffe akuttvedtak – tilstrekkelig til å gi utsatte barn den nødvendige beskyttelse. Domstolene kan treffe midlertidig avgjørelse og vil i denne sammenheng – på betryggende måte - etterprøve om påstand om reell frykt er holdbar.

Det er i høringsnotatet side 23 første avsnitt angitt at falske beskyldninger for retten vil kunne medføre straffeansvar. Teoretisk sett er dette riktig. I det reelle rettslivet er det imidlertid ikke slik. Etter over 30 år i praktisk rettsliv kjenner jeg ikke til et eneste tilfelle, hvor denne konsekvensen har inntrefft. Likeledes er det på samme sted angitt at falske beskyldninger kan slå negativt ut i forhold til avgjørelsen i barnelovsaken. Og det er en realitet. Men også i denne sammenheng vil domstolsbehandling kunne avdekke om fremsatt påstand hadde sitt grunnlag i reell frykt – objektivt eller subjektivt - eller om det dreier seg om bevisst falsk påstand. Det er ikke nødvendig med en spesiell bestemmelse i denne sammenheng om eventuelle virkninger av å fremsette påstand om reell frykt.

Til de særskilte problemstillingene:

Det foreslås å endre rettens adgang til midlertidig avgjørelse fra en kan-regel til en skal-regel. Det er vanskelig å forstå at domstolens myndighet skal bli bundet på denne måten. Det er nettopp domstolens styrke at saksforholdet undergis en grundig behandling, og det ville være uheldig om domstolen skulle bli tvunget til å fatte en beslutning, som den er uenig i.

Det foreslås meldeplikt for dommere. Dette synes å være problematisk av hensyn til domstolenes uavhengighet og kravet til upartiskhet. Det vil virke inhabiliserende på den enkelte dommer – i hvert fall i den konkrete sak – og med mulige ringvirkninger til embetet. Det synes også lite realistisk å tro at negative opplysninger kun fremkommer overfor en dommer under behandlingen av en sak. I sivile saker vil foreldrene være representert, prosessfullmektiger og vitner vil være involvert, og barneverntjenesten vil jevnlig også være informert. I straffesaker – herunder ordenssaker – har allerede politiet varslingsplikt overfor barneverntjenesten. Det synes unødvendig å også pålegge dommere varslingsplikt.

Det foreslås tydeliggjøring av barns uttalelsesadgang – også i alder. I utgangspunktet bør man være varsom med å involvere barn i en voksenkonflikt mellom foreldre. Det kan skape en lojalitetskonflikt, som kan være skadelig på lengre sikt, både for barnet, og ikke minst for relasjonen mellom barn og en av foreldrene. Det er også en åpenbar fare for manipulering, når det gjelder yngre barn. Det er bostedsforeldren som mottar – og tolker – utsagn fra barnet, og barn i alderen under 7 år er lett påvirkelige. På den annen side kan det være tilfeller, hvor det er åpenbart fornuftig – og oppklarende – å høre barn. Dette må da skje under betryggende forhold og av profesjonelt personale, som er oppmerksom på eventuelle feilkilder.

Det er viktig ved saksbehandlingsreglene, at en sak kan bli fremme så raskt som mulig. Dette gjelder spesielt når det foreligger et betent saksforhold, og når det er satt inn sanksjoner i form av samværsektelse ved midlertidig avgjørelse. Kravet til rask fremdrift må imidlertid ikke gå ut over grundigheten i behandlingen. Innhenting av sakkyndig uttalelse – gjerne på det offentlige bekostning – vil forsinke fremdriften, men vil gi et bedre avgjørelsesgrunnlag. Det er stor variasjon i forholdene i sakene, slik at det bør være opp til den forberedende dommer å foreta de konkrete avveininger, for eksempel om det er nødvendig å innhente sakkyndig uttalelse i den konkrete sak.

Det reises spørsmål om hvorvidt tap av samværsrett og foreldreansvar skal kunne fremmes som sivilt krav i forbindelse med en straffesak. Gevinsten må i så fall være av prosessøkonomisk art – samt at fornærmede parter slipper belastningen med to rettsprosesser i stedet for en. Den prosessøkonomiske gevinsten er tvilsom. Det er fare for uønsket vidløftiggjøring av straffesaken i og med at både grunnlaget og beviskravene er forskjellige fra straffeprosessen. Slik fremming av sivile krav bør i så fall utføres av bistandsadvokat med familierett som arbeidsfelt. Det er ikke å forvente at politijurister vil ha den nødvendige fagkunnskap – herunder oppdatering i rettspraksis – på dette området.

Barneverntjenesten bør ikke få muligheten til å opptre som partshjelper. Dette vil føre til en sammenblanding av roller, som vil gå ut over barneverntjenestens primære arbeidsområde, nemlig å arbeide for barnets beste – herunder å søke et mulig samarbeid med foreldrene. Disse sakene er ofte betente nok fra før, hvor samværsforeldren føler at barneverntjenesten ”tar parti” for bostedsforeldren. Dette vil bli kraftig forsterket, hvis barneverntjenesten også kan opptre som partshjelper. Barneverntjenestens interesser er ivaretatt ved at den enkelte saksbehandler kan føres som vitne i en familiesak, eventuelt at barneverntjenesten bruker sine hjemler til omsorgsovertakelse – eventuelt ved akuttvedtak – hvis situasjonen skulle tilsi dette. I så fall er man sikret en etterfølgende kvalitetskontroll ved behandling i fylkesnemnda.

Med hilsen

Harald Gjølme
leder